

and from academics. It requires not only to solve the problem of changing ways of thinking and knowledge, that are typical to the command economy, but also, we need to adapt our educational system to the new global economy (knowledge economy). A challenge for Central and Eastern Europe countries, which is still undergoing a process of transformation, is the understanding of knowledge economy and globalization significance, as well as finding specific answers to the challenges before them.

Keywords: knowledge economy, market economy, global economy, modernization of education.

Крячко В. І.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ МАРКЕРІВ ЕТНІЧНОСТІ У СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

У статті здійснено спробу визначення базових маркерів етнічності у соціальному просторі. Проаналізовано напрацювання вчених стосовно визначення та експлікації етнічних маркерів соціальних суб'єктів у науковій літературі, показано вияви маркерів етнічності у соціальному просторі.

Ключові слова: етнічність, соціальний простір, маркер, етносоціальний суб'єкт.

Актуальність дослідження цієї проблематики пов'язана із таким надзвичайно складним явищем суспільного буття, як етнічність. Її візуалізація та експлікація в акціональних практиках соціальних суб'єктів, її взаємодія з іншими полями соціального простору викликають сьогодні науковий інтерес у вчених з усього світу. Етнічний простір, як відомо, характеризується присутністю соціальних (етнічних) маркерів як засобів диференціації груп, що співіснують у полі соціальної взаємодії. Ці розпізнавальні маркери, за допомогою яких можна ідентифікувати етнічність того чи іншого соціального суб'єкта, базуються на різній основі, у тому числі на фізичному вигляді, географічному походженні, господарській спеціалізації, релігії, мові і навіть на такій зовнішній рисі, як одяг або їжа. Виявлення ознак, характеристик і маркерів (визначників) етнічності, експлікація етнічних особливостей різних етнічностей, взаємодія маркерів етнічності між собою та останніх з маркерами інших етнічностей – ось одне з основних питань, які цікавлять дослідників етнічності.

Отже, проблема запропонованого наукового дослідження полягає у суперечливості базових концептуальних підходів учених до визначення понять «етнічність» та «маркер етнічності» та, як наслідок, різних теоретичних підходів до визначення груп маркерів етнічності, а також у недостатній представленості у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі відповідних сучасних теоретичних напрацювань, присвячених соціологічній концептуалізації етнічності та експлікації маркерів етнічності для розробки моделей подолання цієї суперечливості.

Основою дослідження є концептуально-теоретичні напрацювання таких відомих дослідників етнічності, як В. Арбеніна, М. Вебер, В. Євтух, А. Дугин, О. Картунов, С. Широкогорова та інших.

Метою статті є визначення основних маркерів етнічності та ознак їх взаємодії із соціальним простором.

Для більш чіткого розуміння викладу матеріалу цієї статті спочатку доцільно, на нашу думку, визначити поняття етнічності, маркеру етнічності та соціального простору. За визначенням В. Євтуха етнічність (від грецьк. *ethnos* – народ, плем'я) – термін, який відтворює якісні характеристики людини або групи людей, пов'язані з їх етнічним походженням і які виявляються у побуті, культурі, поведінці, й в цілому, у ментальності, підтверджуючи це походження та вирізняючи їх з-поміж інших. Часто-густо термін вживається також для означення етнічної спільноти, мовної й культурної самотності групи людей [4, 104]; маркер етнічний (від нім. *markieren* – відмічати, ставити знак) – ознака, риса, характерна для особи чи спільноти, пов'язана з їх походженням, що виокремлює особу або спільноту в етнічних мережах. Етнічними маркерами можуть бути мова, елементи культури, звичаї тощо. Етнічні мережі відграють важливу роль у згуртуванні етнічних спільнот [4, 203]. За визначенням того ж вченого маркування етнічне – використання етнічних характеристик для визначення будь-якої особи з метою її виокремлення у поліетнічному середовищі. Метод етнічного маркування використовується тоді, коли виникає необхідність глибокого вивчення того чи того етнічного аспекту явища, процесу або порівняння етнічних явищ, етнічних процесів; категоріальне етнічне маркування – це класифікація особи, коли використовуються терміни, пов'язані з її базовою, звичай найбільш загальною (типовою для конкретної особи) ідентичністю, яка визначається її походженням та її етнічним корінням [4, 203]. Також для розуміння характеристик маркерів етнічності та поділу їх на окремі групи важливими є такі визначення В. Євтуха: компоненти етнічні – маркери етнічних спільнот, зокрема, націй; такими, за

Фрідом Рігсом, є мова, культура, ментальність, етнічна самосвідомість. Саме вони об'єднують сукупність людей у етнічну спільноту – націю, народ, національну меншину тощо [4, 175]. Критерії етнокультурні (від грецьк. *kritirion* – суд; види умов зв'язку суджень) – фактори (маркери, індекси), які кладуться в основу формування підходів до евалюації (оцінки) етнокультурного розвитку як окремої етнічної спільноти, так і поліетнічної країни узагалі [4, 191-192]. Отже, маркер етнічності – це ідентифікант етносоціального суб'єкта, який пов'язаний із конкретною ідентичністю та походженням, а також виокремлює останнього від інших етнічностей у соціальному просторі. Для кращого розуміння суті маркерів етнічності наведемо кілька синонімів маркерів етнічності, які зустрічаються у науковій літературі: етнічні маркери, визначники етнічності, етнічні ознаки, етнічні індикатори, етнічні ідентифіканти, етнічні коди, етнічні детермінанти, етнічні атрибути; ознаки, риси, властивості, складові етнічності тощо.

За визначенням В. Євтуха, соціальний простір – фізичний чи віртуальний простір, місце зібрання й взаємодії людей (парки, вулиці, громадські місця, маркети, спортивно-розважальні заклади тощо); місце практикування соціального життя та дій; етнічний простір – окреслені географічні межі території, на якій розміщена та чи інша етнічна спільнота (етнічна група, етнікос, етнос); етнічно маркований соціальний простір – простір, у якому існують різні групи з різноманітними етнічними характеристиками, що впливають на соціальні відносини; етнокультурний простір – це територія, сфера взаємодії культур різних етносів, які, зазвичай, проживають у межах одного етнополітичного організму [4, 262]. Соціальний простір сповнений маркерів різних етнічностей, які можуть бути плацдармом для етносоціоєвалюації – діагностування та оцінки їх функціонування у соціальному просторі та взаємодії з останнім.

У процесі дослідження маркерів етнічності їх, на нашу думку, доцільно поділити на окремі групи маркерів для вибудовування їх у структуру (систему, структурну схему), яку можна буде використовувати як етносоціоєвалюаційний інструмент. Для цього потрібно конкретизувати певний базис наукових напрацювань, які б стосувались проблематики дослідження. Тому, як ми вважаємо, окрім визначень В. Євтуха, доцільно також навести визначення російського етнологів С. Широкогорова, німецького соціолога М. Вебера та інших вчених стосовно їх інтерпретації етносу та етнічності. С. Широкогоров визначає етнос як групу людей, які розмовляють однією мовою, визнають своє єдине спільне походження, мають комплекс звичаїв,

спосіб життя, збережені й освячені традиції та відрізняються від інших подібних груп» [3, 8; 5, 117]. Тобто етнічність, за Широкогоровим, є значною мірою питанням вибору етносоціального суб'єкта, його етнічної самосвідомості. Адже вчений говорить не про «тих, які мають єдине походження», а саме про «тих, які визнають» його. Отже, за твердженням С. Широкогорова, етнічність можна змінити тому, що визнавши інше походження, виразивши вірність іншим першопредкам, заговоривши іншою мовою і взявши участь в інших ритуалах і обрядах, етносоціальний суб'єкт здійснює акт етнічної трансгресії, переходить із однієї етнічності в іншу.

Інше визначення етносу, або етнічності, дав Макс Вебер. Він стверджував, що етнічність – приналежність до етнічної групи, яка об'єднана культурною однорідністю і вірою у спільне походження. Цей видатний німецький соціолог писав: «Ми будемо називати «етнічними групами» (етносами) ті людські групи, які підтримують суб'єктивну віру у своє спільне походження... Не має значення, існують чи не існують реальні кровні зв'язки» [5, 115]. Характерно, що у Вебера, як і у Широкогорова, етнос визначається не просто спільним походженням, але вірою в спільне походження [3, 10]. Тут ми бачимо визначення, аналогічне дефініції Широкогорова, за винятком тематики мови. Характерно, що у Вебера, як і у Широкогорова, етнос визначається не просто загальним походженням, але вірою у спільне походження. У цьому ракурсі етнічність є концепт і вольове рішення людського духу, а не біологічна зумовленість (втім, саме поняття «біології» вимагає ретельного соціологічного аналізу: чи так вже достовірні пояснення суспільних закономірностей через звернення до тілесних, зоологічних або фізіологічних особливостей організмів? Адже, на нашу думку, етнічна ідентифікація може відбуватися на духовному, ментальному, розумовому рівнях).

Канадський етносоціолог Деніель Жуто-Лі відзначав, що етнічні групи, тобто етноси, є «сумою всіх тих осіб, які мають спільну етнічність, тобто спільні атрибути», тобто маркери або «даності», зокрема такі, як «біологічна раса та родові зв'язки чи елементи матеріальної культури, способи дій та поведінки» [5, 115].

Відомий західнонімецький вчений Андрій Білінський підкреслював, що народ (у розумінні етносу) – біологічна єдність. З цього можна зробити висновок, що етнічність – природне, біологічне явище. Етнос – це не будь-яка група людей, а група, поєднана кровними, біологічними зв'язками [5, 115-116].

На думку авторів популярної на Заході колективної монографії «Етнічні конфлікти у сучасному світі», етнічна група або етнос – «це

така група, члени якої відрізняються від членів інших груп одним або кількома характерними рисами (раса, мова або релігія) і звичайно відчужають почуття солідарності з іншими членами своєї групи та почуття відмінності від членів інших груп (почуття «ми – вони»).

Видатний англійський етносоціолог і етнополітолог Ентоні Сміт стверджував, що етнос (тут він вживає французьке слово «ethnie») – це спільнота, яка має: 1) спільну назву; 2) низку міфів про спільне походження; 3) певну спільну історичну пам'ять; 4) спільну «історичну територію» або батьківщину, або зв'язок з однією із них; 5) один або кілька елементів спільної культури – мова, звичаї чи релігія; 6) «почуття солідарності між членами спільноти» [5, 116].

Володимир Євтух зазначає, що до етноідентифікаційних маркерів етнічного розвитку спільноти належать расово-біологічний (родові корені), кліматично-географічний (історична територія) та соціокультурний (історичне минуле, етнічні символи культури тощо) [4, 158].

Також, якщо враховувати роль колективного безсвідомого у функціонуванні соціальних систем та експлікації маркерів етнічності, можна говорити про існування і опціонального вияву конкретних архетипів та смислеобразів з минулого, які присутні у духовності та ментальності конкретної етнічності і які можуть виражатися явно чи ситуативно, приховуючись протягом довгого часу у колективному безсвідомому етнічності, а потім знову виявляться у життєдіяльності та поведінці, матеріальних та духовних сферах функціонування етносоціальних суб'єктів та впливати на діяльність останніх у соціальному просторі. Таким чином, архетипи як давні праобрази смислеформи теж можуть, як ми вважаємо, бути маркерами етнічності.

Отже, при визначенні (соціодіагностуванні) етнічності (етносів, етнічних груп) вчені користуються майже одним і тим же набором маркерів, головними серед яких є такі: а) біологічні – раса та/чи спільне походження; б) культурні – мова, релігія, звичаї, традиції, територія; в) історичні – спільність історії, історичної ролі; г) психологічні – родова свідомість, спільні почуття тощо [5, 115].

При дослідженні маркери етнічності можна також розглядати у рамках базових концепцій етнічності: примордіалізм, конструктивізм, інструменталізм [1]. Тоді їх можна диференціювати на примордіальні (природні, дані від народження) маркери та маркери сконструйовані або набуті у процесі рефлексії і життєдіяльності етносоціальних суб'єктів та розвитку самої етнічності у соціальному просторі при взаємодії з іншими етнічностями, соціальними процесами та соціальними суб'єктами. Водночас варто зазначити, що і

примордіальні і сконструйовані (як варіант спрограмовані) маркери можуть бути інструментами досягнення конкретних цілей у соціальному, релігійному, політичному та інших просторах функціонування соціальних систем при мобілізації етнічності.

У зарубіжній і вітчизняній літературі зустрічаються також такі класифікації маркерів етнічності: базові (основні) і вторинні маркери, якісні і кількісні, свідомі і колективно-безсвідомі, явні та приховані (невиявлені в фенотипі та доступні для спостереження соціальної реальності).

Отже, як видно із вищезазначеного, маркери етнічності можуть бути одиничними або становити певний набір чи навіть систему. На нашу думку, маркер етнічності та набір маркерів етнічності можуть змінюватися шляхом самовибудовування (конструювання) чи інтерналізації готових конструктів інших етносоціальних систем при взаємодії етнічності з іншими етнічностями та соціальними суб'єктами. Тут, без сумніву, варто зазначити, що може відбуватись і часткова інтеріоризація маркерів етнічності при ауторефлексії етносоціальних суб'єктів конкретної етнічності у процесі взаємодії з іншими етносоціальними системами, тоді ці маркери, на нашу думку, є носіями подвійно-етнічного, потрійно-етнічного і більше смислового навантаження. При дослідженні таких маркерів доцільно враховувати духовно-інформаційне наповнення кількох етнічностей.

Звичайно, у науковій літературі присутні ще багато інших визначень, концепцій та маркерів етнічності, але й наведених досить для того, щоб, на нашу думку, зробити конкретні узагальнення та поділити систему маркерів етнічності на підсистеми-групи маркерів етнічності як набори конкретних характеристик (ознак, ідентифікантив, властивостей тощо) тієї чи іншої етнічної системи (етносоціального суб'єкта як носія окремої етнічності) у соціальному просторі, які базуватимуться на об'єктах духовної та матеріальної культури, семіотично-символьно-інформаційних складових етнічності, а також на когнітивно-розумових властивостях, ідеях та діяльності етносоціальних суб'єктів.

У цій статті ми розрізняємо дві основні групи-підсистеми маркерів етнічності, які базуються на принципі «visibility» (англ. «видимість»), тобто найбільш відчутні і явні, вони найбільш очевидні і найбільш впливові у розкритті сутності явища, вони є структуроутворювальними у системі маркерів етнічності, схеми їх експлікації у соціальному просторі: 1) культурні (пов'язані з культурою окремої етнічності); 2) психоповедінкові (як результат впливу групи культурних маркерів).

До підсистеми-групи культурних маркерів етнічності, на нашу думку, належать такі маркери:

1. Мова, якою розмовляють представники конкретної етнічності: а) мова ядра етнічності; б) діалекти; в) міксована мова, сконструйована під впливом інших мов, етносоціальних суб'єктів, мови маргінальних груп, жаргону (наприклад суржик); г) мова емігрантів.

2. Територія (простір) поширення етнічності (уявлення про спільне територіальне й історичне походження).

3. Релігія (об'єкти вшановування та поклоніння).

4. Візуальні характеристики соціальних суб'єктів а) антропологічні маркери; б) маркери окремих частин тіла (колір волосся, форма очей, губ тощо).

5. Назви: а) спільна назва (самоназва спільноти, етніонім); б) імена; в) транскрипція прізвища; г) назви вулиць; д) географічні назви; е) документовані зміни імені; є) назви бізнесоб'єктів; ж) рекламні об'єкти (постери, білборди, відеоролики, аудіоролики).

6. Написане слово: а) книги; б) газети; в) написи на будівлях і на церковних вітражах; г) надгробки; д) пам'ятники; е) гімни і пісні; є) церковні записи; ж) листи; з) щоденники і сімейні історії; і) право.

7. Мистецтво: а) поезія і проза; б) малюнки і картини; в) фотографії; г) музика.

8. Етнічні символи (зокрема колористика).

9. Архітектура: а) старі будинки; б) церкви; в) бізнесструктури; г) громадські будівлі, спроектовані і побудовані представниками конкретної етнічності; д) парки, дороги і мости.

10. Предмети (домашнього) побуту: а) одяг; б) хатні речі (інтер'єр); в) товари для дому; г) інструменти і приладдя; д) музичні інструменти.

11. Фольклор: а) легенди та оповідання; б) анекдоти і жарти; в) розповіді і казки; г) вірші та пісні.

12. Звичаї і традиції (етнічна традиція за В. Євтухом): а) культурні канони; б) свята; в) фестивалі і ремісничі ярмарки; г) їжа та напої; д) правила одруження; е) політичні та економічно-господарські форми; є) медицина (спосіб лікування хвороб); ж) обряди тощо.

До підсистеми-групи психоповедінкових маркерів етнічності, на нашу думку, належать такі маркери:

1) віра у спільне походження: а) визнання спільного походження (відчуття, визнання належності до конкретної етносоціальної спільноти у соціальному просторі); б) визнання і віра у спільну історію; в) міф (версія) про спільне походження;

2) організації, до яких входять представники конкретної етнічності: а) соціальні клуби; б) спортивні організації; в) етноспільнотні групи і танцювальні групи; г) музичні колективи; д) історичні організації та організації культурної спадщини;

3) активності конкретної етнічності (зокрема івенти – події, організовані представниками конкретної етнічності);

4) участь у заходах різного типу (як аутоорганізованих, так і організованих різними етносоціальними суб'єктами);

5) політичні погляди (можуть сприяти етнічній консолідації потужніше, ніж культурні характеристики (маркери) етнічності);

6) почуття окремішності, тобто усвідомлення членами групи своєї приналежності до неї, – і основані на цьому форми солідарності і спільні дії;

7) спільна історична пам'ять (покоління);

8) (етнічні) архетипи;

9) почуття (етнічної) солідарності;

10) ідеї етносоціальних суб'єктів;

11) обрядова активність;

12) релігія: а) вірування, віросповідання) б) як діяльність, процес відновлення зв'язку з Богом;

13) ідеологія;

14) атрактор;

15) світоглядні установки;

16) правила поведінки;

17) стереотипи;

18) етнічна самосвідомість;

19) комунікація (вербальна і невербальна);

20) етноспортивні активності;

21) психологічні особливості (характеристики) етнічності (етносоціотип);

22) етнічна самосвідомість (проявляється через етніонім);

23) система цінностей;

24) аутопоетичність (самодостатність, самовідтворення ідентичності);

25) етноідентифікація (аутоідентифікація) соціальних суб'єктів;

26) ментальність (менталітет);

27) мораль;

28) вживання алкоголю;

29) представлення в інтернеті;

30) використання контрацептивів;

31) хвороби тощо.

Охарактеризуємо коротко основні, на нашу думку, з них. Перший маркер групи-підсистеми маркерів, пов'язаних з культурою, – мова, якою розмовляють представники конкретної етнічності, та її діалекти. Одним із базових і, на думку автора, першопочатковим (прадавним) диференціувальним маркером етнічності є мова. Це підтверджує текст Біблії, зокрема уривок з Книги Буття 11:1-9: «На всій землі була одна мова й один говір. Рухаючись зі сходу, вони знайшли в землі Сенаар рівнину й оселилися там... І сказав Господь: ось, один народ, і одна у всіх мова... зійдемо ж і змішаємо там мову їхню, так щоб один не розумів мови іншого. І розсівав їх Господь звідти по всій землі; і вони перестали будувати місто [і вежу]. Тому дано йому ім'я: Вавилон, бо там змішав Господь мову всієї землі, і звідти розсівав їх Господь по всій землі» [2, 13]. Це означає, що, з християнської точки зору, спочатку на планеті Земля був один народ, тобто один етнос і етнічність, адже у грецькому перекладі написано слово «етнос», що в українському перекладі відповідає слову «народ». В основі цієї однієї прадавньої етнічності була одна мова. Внаслідок того, що Господь змішав одну мову утворилось багато мов, як наслідок, окремі етносоціальні групи почали розмовляти різними мовами. Написано також, що Господь розсівав їх по всій землі, тобто логічно можна припустити, що різні мовні групи оселились на різних географічних територіях. Таким чином утворились нові етнічності на базисі нових різних мов, представники яких розселились у різних просторах Земної кулі. Вітчизняний етносоціолог В. Євтух вважає, що мова є чи не найхарактернішим маркером етнічної належності, в той час як етнічна мова – це мова, яка є одним із головних маркерів етнічної спільноти й яка є основним засобом спілкування у середині цієї спільноти. У цьому контексті варто додати, що Л. Дробіжева у своїх роботах зазначає, що мова входить до п'ятірки основних, базових маркерів етнічності [4, 218].

Наступним базовим і одним із основних маркером, як видно із вищезазначеної цитати, доцільно, на нашу думку, вважати територію, на якій проживають представники (соціальні суб'єкти) конкретної етнічності (етносоціальні суб'єкти) та в межах якої діє етнографіація. Також, варто зазначити, що у слові етнічність присутнє грецьке слово «εθ», що значить населена (сільська) місцевість, зі слова «εθ» (укр. «ет») починається слово етнічність, тому першопочатково етнічність мала обов'язкову прив'язку до території проживання її представників (етносоціальних суб'єктів). Звичайно, у сучасну епоху, з розвитком інформаційного суспільства та інтернету як одного із основних каналів циркулювання та передачі різного роду інформації, з'являються нові

можливості для створення і приналежності до конкретної чи кількох етнічностей поза чітко окресленою територією. Проте існування більшості етнічностей (їх ядер, центрів) у сучасному соціальному просторі пов'язане із географічним локусом, а їх представлення у інтернет та медіа-просторі є додатком до їх існування у реальному дислокаційному територіальному просторі. Прикладом цьому є українська, індійська, китайська та інші етнічності.

На цих двох маркерах базується переважно, але не обов'язково ще один маркер етнічності – віра у спільне походження, відчуття, визнання належності до конкретної етносоціальної спільноти у соціальному просторі. Ці маркери, на нашу думку, стали одними із базових для традицій конкретної етнічності та інших маркерів.

Таким чином, визначивши основні групи маркерів етнічності та їх змістовну наповненість, ми можемо побачити есплікацію взаємодії маркерів етнічності з різними полями соціального простору. Така схема маркерів етнічності є звичайно не досконалою і потребує доповнень, проте може слугувати прототипом соціодіагностичного та етноревалюаційного інструменту.

Варто зазначити, що етнічність – це явище, яке експлікується (виявляється) у власних етнічних аутопоетичних маркерах. Маркер етнічності – це ідентифікативна культурна характеристика, яка визначає (за допомогою якої можна ідентифікувати) етносоціальних суб'єктів (членів конкретної етнічності). Маркери етнічності можуть бути поділені на дві основні групи: культурні та психоповедінкові. Ці групи складають систему-схему маркерів етнічності, яка може бути етноревалюаційним інструментом у процесі дослідження різних етнічностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Арбеніна В. Л.* Етносоціологія: Навчальний посібник. – Видання друге, доп. і перероб. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 316 с.
2. Біблія. Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату [Переклад Патріарха Філарета (Денисенка М.А)]. – К. : Видавництво «Преса України», 2009. – 1416 с.
3. *Дугин А. Г.* Етносоциология. – М. : Академический проект : Фонд «Мир», 2011. – 639 с.
4. *Євтух В. Б.* Етнічність: енциклопедичний довідник / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. – Київ : Фенікс, 2012. – 396 с.

5. *Картунов О. В.* Вступ до етнополітології: Науково-навчальний посібник. – Київ, 1999. – 300 с.
6. *Крячко В. І.* Соціодіагностичний ракурс української ментальності : монографія. – К. : Вид-во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2012. – 248 с.
7. *Adair Daryl.* Beyond Boundaries? «Race», Ethnicity and Identity in Sport / Daryl Adair, David Rowe // *International Review for the Sociology of Sport.* – 2010. – № 45 (3). – P. 251-257.
8. *Alesina Alberto.* Ethnic Diversity and Economic Performance / Alberto Alesina, Eliana La Ferrara // *Journal of Economic Literature.* – 2005. – Vol. XLIII. – P. 762-800.
9. *Aspinall Peter.* The Future of Ethnicity Classifications // *Journal of Ethnic and Migration Studies.* – 2009. – Vol. 35. – № 9. – P. 1417-1435.
10. *Bardenstein Carol.* Beyond Univocal Baklava: Deconstructing Food-as-Ethnicity and the Ideology of Homeland in Diana Abu Jaber's *The Language of Baklava* // *Journal of Arabic Literature.* – 2010. – № 41. – P. 160-179.
11. *Chartier Karen.* Ethnicity and Health Disparities in Alcohol Research / Karen Chartier, Raul Caetano // *Alcohol Research & Health.* – 2010. – Vol. 33. – №№ 1 and 2. – P. 152-160.
12. *Chong Kelly.* What It Means To Be Christian: The Role Of Religion In The Construction Of Ethnic Identity And Boundary Among Second-Generation Korean Americans // *Sociology of Religion.* – 1998. – Vol. 59:3. – P. 259-286.
13. *Ethnic Markers* [Electronic resource]. – Mode of access: <http://maxkade.iupui.edu/nameword/emarkers.html>.
14. *Kažoka Dzintra.* Comparison of Craniofacial Measurements in Various Female Ethnic Groups / Dzintra Kažoka, Erika Nagle, Jānis Vētra, Uldis Teibe // *Papers on Anthropology XIX.* – 2010. – P. 169-179.
15. *Montalvo Jose.* Ethnic Diversity and Economic Development / Jose G. Montalvo, Marta Reynal-Querol // *Journal of Development Economics.* – 2005. – № 76. – P. 293-323.
16. *Parker David.* New Ethnicities And The Internet: Belonging and the Negotiation of Difference in Multicultural Britain / David Parker, Miri Song // *Cultural Studies.* – 2009. – Vol. 23. – № 4. – P. 583-604.
17. *Rabikowska Marta.* The Ritualisation of Food, Home and National Identity Among Polish Migrants in London // *Social Identities.* – 2010. – Vol. 16. – № 3. – P. 377-398.
18. *Reingold Beth.* Welfare Policy Making and Intersections of Race, Ethnicity, and Gender in U.S. State Legislatures / Beth Reingold, Adrienne R. Smith // *American Journal of Political Science.* – 2012. – Vol. 56. – № 1. – P. 131-147.

19. *Safran William*. Language, Ethnicity and Religion: a Complex and Persistent Linkage // Nations and Nationalism. – 2008. – № 14 (1). – P. 171-190.
20. *Shih Grace*. Racial and Ethnic Disparities in Contraceptive Method Choice in California / Grace Shih, Eric Vittinghof, Jody Steinauer, Christine Dehlendorf // Perspectives on Sexual and Reproductive Health. – 2011. – Vol. 43. – № 3. – P. 173-180.
21. *Sporer Siegfried*. Recognizing Faces from Ethnic In-groups and Out-groups: Importance of Outer Face Features and Effects of Retention Interval / Siegfried L. Sporer, Ruth Horry // Applied Cognitive Psychology. – 2011. – № 25. – P. 424–431.
22. *Tolan Jim*. Between Worlds: Poetry, Ethnicity and Class // Changing English. – 2010. – Vol. 17. – № 4. – P. 353-362.

Крячко В. И. К вопросу об определении маркеров этничности в социальном пространстве.

В статье предпринята попытка определения базовых маркеров этничности в социальном пространстве. Проанализированы наработки ученых относительно определения и экспликации этнических маркеров социальных субъектов в научной литературе, показаны проявления маркеров этничности в социальном пространстве.

Ключевые слова: этничность, социальное пространство, маркер, этносоциальный субъект.

Kryachko V. I. To the question concerning the definition of the markers of ethnicity in the social space.

The paper deals with an attempt to define basic markers of ethnicity in the social space. The works of scientists concerning the definition and explication of ethnic markers of social subjects in the scientific literature are analyzed and the manifestations of the markers of ethnicity in the social space are shown.

Keywords: ethnicity, social space, marker, ethnosocial subject.

Савицька Г. С.

ПРОФЕСІЙНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті досліджено проблему розвитку професійної саморегуляції як важливої складової професійної самоорганізації сучасного студента – майбутнього фахівця-економіста.